

KAUPUNKINIMISTÖN TUTKIMUKSEN PERUSTEET

uomalaisen nimistöntutkimuksen ja nimistönkeruun pääkohteena on ollut maaseudun nimistö. Nimistöntutkimus on saanut alkunsa 1800-luvun lopussa, jolloin Suomi oli enimmäkseen maaseutua ja suurin osa suomalaisista asui maaseudulla. Maaseudun nimistö säilyi pitkään myös nimistön keruun ja tutkimuksen liki yksinomaisena kohteena, vaikka maa varsinkin 1900-luvun jälkipuoliskolla kaupungistui. Kaupunkien virallista kaavanimistöä toki huollettiin ja suunniteltiin ja vähäisessä määrin myös tutkittiin, mutta tutkimus oli varsin kapea-alaista. Kaupunkinimistö nousi tutkimuksen keskiöön vasta 2000-luvulle tultaessa. (Suomalaisen paikannimistöntutkimuksen historiasta laajemmin ks. Ainiala ja Pitkänen 2002.)

Kaupunkinimistön tutkimus on suomalaisen nimistöntutkimuksen uusi ja vahva tutkimuskohde. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa aloitettiin vuoden 2001 alussa kolmivuotinen kaupunkinimistön tutkimushanke. Tutkimuskeskuksen ja yliopistojen yhteishanke koostuu osatutkimuksista, joista suurimman osan tekevät opiskelijat pro gradu-töinänsä tai muina opintotöinänsä. Helmikuussa 2003 mukana oli liki 30 opiskelijaa Helsingin, Joensuun, Jyväskylän, Tampereen ja Turun yliopistoista. Joitakin töitä on jo valmistunut.¹ Tulokset ilmestyvät gradujen lisäksi artikkeleina eri julkaisuissa ja todennäköisesti myös artikkelikokoelmana. Pääpaino hankkeessa on epävirallisen nimistön tutkimuksessa. (Tutkimushankkeesta ja sen tavoitteista ks. myös Ainiala 2001a, Ainiala 2002a.)

¹ Aalto 2001, Heikkinen 2001, Hovila 2003, Korhonen 2001, Korkalainen 2002, Levänen 2002 ja Päres 2001.

Paikannimistöntutkimuksen historiassa käänteentekeväenä voidaan pitää 1970-luvulla vakiintunutta systemaattista nimistöntutkimusta: sen tärkeimpiä lähtökohtia oli nimenantajan näkökulma, ja nimistöä luokiteltaessa pyrittiin asettumaan nimenantajan asemaan (Ainiala ja Pitkänen 2002: 234). Sosio-onomastiikassa, nykyisen suomalaisen paikannimistöntutkimuksen painoalalla, keskeistä on nimenantajan sijaan nimenkäyttäjän huomioon ottaminen. Myös tekeillä oleva kaupunkinimistön tutkimus on suuressa määrin sosio-onomastista tutkimusta (ks. myös Ainiala 2002a). Tarkasteltavana on nimistön käyttö: mitä, miten ja miksi eri nimiä ja nimimuotoja eri tilanteissa käytetään? Esimerkiksi nimistöä luokiteltaessa otetaan huomioon nimenkäyttäjän tieto paikan lajista ja funktiosta; se ei välttämättä ole sama kuin nimenantajan. Keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat myös variaatio, nimiin ja niiden käyttöön liittyvät asenteet, nimitaito ja nimistön muuttuminen. (Ks. myös Ainiala ja Pitkänen 2002: 236–238.)

Tähänastinen kaupunkinimistön tutkimus on paitsi Suomessa myös muissa maissa ollut vähäistä ja suppea-alaista (tarkemmin ks. Ainiala 2002a). Muissa Pohjoismaissa on Suomen lailla tutkittu ennen kaikkea kadunnimiä (vrt. Jørgensen 2002b: 165–166). Tanskalainen Bent Jørgensen on ottanut huomioon myös liikkeiden ja yritysten nimistöä ja tutkinut esimerkiksi nimitaitoa (Jørgensen 2002a; 2002b: 170–178), mutta hän on kuitenkin keskittynyt pelkästään viralliseen nimistöön. Sama raja-alue koskee myös esimerkiksi hollantilaisista tutkimuksista. Amsterdamissa paraikaa käynnissä olevassa laajajhossa tutkimushankkeessa tutkitaan kaupunkinimistöä, mutta pelkästään virallista nimistöä (Boerrigter 2002). Suomalainen tutkimus on nyt siis jopa maailmanlaajuisesti pioneeritutkimusta — kenties paljon kantajana mutta myös antajana. Tässä artikkelissa pyrin kartoittamaan kaupunkinimistön tutkimuksen tavoitteita, metodeja ja tutkimusasetelmia. Pohdin sitä, mitä kaupunkinimistö on ja miten sitä voisi ja tulisi tutkia. Tavoitteenani on, että artikkelini toimisi kaupunkinimistön tutkimuksen — tutkimuskeskuksen hankkeen parissa tehtävän ja muun — tukena ja innoittajana.

KAUPUNKINIMISTÖN MääRITTELYSTÄ

Mitä kaupunkinimistö on ja mitkä nimet ovat kaupunkinimiä? Kaupunkinimistöä ei suomalaisessa nimistöntutkimuksessa ole aiemmin määritelly. Kun tutkimuksen pääpaino oli maaseudun nimistössä, ei ollut tarpeen määritellä sitä, mitä ei juuri tutkittu, eikä liioin sitä, mikä itsestään selvästi oli tutkimuksen kohteena. Nyt kaupunkinimistön luonnolliseksi vastakohtaksi asettuu maaseutunimistö eli maaseudun paikannimistö (ks. Ainiala 2001b: 20, viite 1; Ainiala 2002a: 80–81).

Voidaanko kaupunkinimistö määritellä maantieteellisesti tai hallinnollisesti niin, että kaupunkinimistöä olisivat kaikkien kaupunkien kaikki paikannimet? Ei voida: maassamme on lukuisia hallinnollisesti kaupungeiksi määriteltyjä kuntia, jotka maisemaltaan ja yhdyskuntarakenteeltaan vaikuttavat ennen kaikkea maaseudulta. Toisaalta meillä on maaseutukuntien taajamia, jotka taas olemukseltaan ovat likempänä kaupungeja kuin maaseutua. Lisäksi yhdessä ja samassa kaupungissa on usein erilaisia alueita: esimerkiksi Espoossa Tapiola on kiistatta »kaupunkia», mutta Nuuksion–Pitkäjärven alue ei. Lähtökohdan on siis oltava muuta kuin maantieteellinen tai hallinnollinen. Olennaista on alueen

kaupunkimaisuus, sen »kaupunkius». Tällöin kaupunkinimiksi määritellään kaikki kaupunkimaisen ympäristön paikannimet.

Miten kaupunki ja kaupunkimainen ympäristö sitten määritellään? Tähän ei liene yksiselitteistä vastausta. Kaupunkinimistön tutkimus voidaan mielestäni katsoa osaksi kaupunkitutkimusta; kaupunkitutkimuksessa ei yksitulkintaisesti ole määritelty sitä, mitä pidetään kaupunkina tai kaupunkimaisena ympäristönä. Pikemmin on esitetty, että kaupunki ja kaupunkimaisuus ovat käsitteinäkin muuttuvia: esimerkiksi uusia käsityksiä kaupunkimaisuudesta (kuten »kaupungin maaseutu») syntyä jatkuvasti (Tutkimusohjelmamuistio: kaupunkitutkimus). Kaupungin määrittelyä on pidetty jopa mahdottomana, koska kaupunki kompleksisena ilmiönä vastustaa tällaisia yrityksiä (Rajanti 1999: 25). Havaintojeni mukaan kaupunkitutkimuksessa kaupungin määritelmät lähtevät ennen kaikkea siitä näkökulmasta, että kaupunki kokoaa yhteen erilaisia asioita, ihmisiä ja merkityksiä. Koska kaupunkia ei voida kiistattomasti määritellä, on myös kaupunkinimistön tutkijan itsensä valittava ja määriteltävä tutkimusalue ja ratkaistava se, milloin alue on kaupunkia tai riittävän kaupunkimainen.

Kun kaupunkinimistöä tutkitaan ja tutkimusalue valitaan, on viisasta pitää kaupunkinimistöinä tämän alueen koko paikannimistöä — myös esimerkiksi niitä luonnonpaikkojen nimiä, jotka alueella ovat. Ei siis pidä määritellä kaupunkinimistöksi vain esimerkiksi kaupunkikulttuuriin liittyviä nimiä. Tällainen rajaus olisi hankala jo konkreettisesti keruutyössä: kuinka ratkaista, millaisten paikkojen nimet ovat ehdottomasti kaupunkikulttuuriin kuuluvia? Samalla kannalla on myös Jørgensen (1999: 247; 2002b: 167). (Kaupunkinimistön rajauksesta ks. myös Ainiala 2002a.)

Kaupunkinimistö on tapana jakaa viralliseen ja epäviralliseen nimistöön. Virallisia nimiä ovat kaavanimet eli asemakaavaan merkityt katujen, teiden, puistojen, rakennusten ynnä muiden paikkojen nimet. Kaavanimet ovat nimiä, jotka annetaan kaavan laatimisen yhteydessä (Paikkala 2000: 12).² Kaavanimien lisäksi virallisia nimiä ovat — ainakin kaupunkinimistöä tutkittaessa — myös yritysten, ravintoloiden, kauppojen ynnä muiden paikkojen ne »viralliset» nimet, jotka usein näkyvät kaupunkikuvassa kyseisten rakennusten seinissä tai ikkunoissa. Tällaiset viralliset nimet ovat suunniteltuja, viranomaisten tai esimerkiksi yritysten omistajien antamia nimiä, jotka nimenkäyttäjän näkökulmasta ovat ylhäältäpäin annettuja nimiä. Ne eivät ole spontaanisti yhteisöissä syntyneitä kuten perinnäiset ja kansanomaiset nimet, joita maaseudun nimistä on suurin osa ja joita vanhassa kaupunkinimistössäkkin tietysti on. Kaupunkien virallisina niminä on syytä pitää myös tällaisia nimiä silloin, kun ne ovat esiintyvät (perus)kartassa: esimerkiksi Helsingissä nimiä *Mäntymäki*, *Mätäoja* tai *Vironniemi*.

Epävirallisia kaupunkinimiä ovat puolestaan kaikki ne kaupunkimaisen ympäristön paikannimet, jotka eivät ole — edellisen kappaleen määritelmän mukaisia — virallisia nimiä. Epävirallisella nimellä (esimerkiksi *Bronks*) voi olla virallinen rinnakkaisnimi (*Maunula* Helsingissä). Paikka voi myös olla sellainen, että sillä ei lainkaan ole virallista nimeä (esimerkiksi *Juoppoparkki* tietyn parkkipaikan nimenä Kuopiossa). Yhdellä ja samalla paikalla voi olla ja hyvin usein käytännössä onkin enemmän kuin vain yksi nimi.

Kun halutaan tietoa esimerkiksi jonkin alueen kaupunkinimistöstä tai alueen asukka-

² Kaavanimien sijaan on puhuttu myös *osoitenimistä*. Osoitenimiä on taajamissa, kun taas haja-asutusalueilla sanotaan olevan *teidennimiä*. (Ks. esim. Paikkala 2000: 8.)

den nimenkäyttökulttuurista, ei yleensä kannata ottaa tutkittavaksi pelkästään epävirallista nimestöä. Virallinen ja epävirallinen elävät rinnan paitsi alueen ja yhteisön myös yksilön nimestössä, jolloin kattavan kuvan saaminen edellyttää näiden molempien huomioon ottamista.

VIRALLINEN NIMISTÖ

Kaupunkien virallisesta paikannimestöstä — ennen kaikkea kaavanimestöstä — on kirjoitettu melko paljon. Näkökulma on ollut enimmälti nimestönsuunnittelussa ja -huollossa. Vuonna 1999 Euroopan rakennusperintöpäivien teemana Suomessa oli *Paikannimet — paikan muisti*. Yksi teemavuoden tuloksista oli ohjekirjaksi toimitettu *Yhteinen nimitympäristömme — nimestönsuunnittelun opas* (Paikkala, Pitkänen ja Slotte 1999), jossa on myös kattava teemoittainen lähdeluettelo kaavanimestöä koskevasta kirjallisuudesta. Muun muassa tästä syystä en käsittele aihetta laajemmin tässä.

Vähemmän tutkittuja ja selvittämisen arvoisia virallista nimestöä käsitteleviä kysymyksiä on yhä runsaasti. Yhtenä keskeisimmistä pidän kaavanimestöön kohdistuvien asenteiden tutkimista. Asenteita on tutkittu vain vähän, vaikka jo nimien suunnittelun kannalta tällainen tutkimus olisi tärkeää. Miten asukkaat suhtautuvat alueensa kaavanimiin? Millaisia nimiä he pitävät hyvinä, millaisia huonoina? Entä millaiset arvot ja asenteet näkyvät ja ovat toteutuneet nimestönsuunnittelussa? Ja ovatko nämä ristiriidassa asukkaiden arvojen ja asenteiden kanssa? Esimerkiksi uusien asuinalueiden kaavoittamista koskevissa keskusteluissa tällaiset kysymykset välistä nousevat esille, mutta systemaattisempia selvityksiä aiheesta on tehty vain pari kolme.

Perusteellisimmin kysymystä on tutkinut Tiina Aalto pro gradu -työssään (2001). Tikurilan kasviaiheista ryhmä- eli aihepiirinimestöä käsitelleen työn keskeisimpiä kysymyksiä oli selvittää, kuinka asukkaat suhtautuvat tähän nimestöön. Enimmälti kasviaiheisista nimistä pidettiin, ja ne loivat alueelle myönteistä identiteettiä. Erityisesti tutut nimet olivat vastaajien mieleen. (Tarkemmin Aalto 2002: 210–216.)

Asukkaiden suhtautumista oman ympäristönsä tiennimiin ovat opinnäytetöissään selvittäneet Eija Julkunen ja Elisa Kivipelto. Kumpikin on omalla tutkimusalueellaan haastatellut sekä nuoria että eläkeikäisiä. Palokassa oman alueen tiennimet ovat monelle melko yhdentekeviä (Julkunen 1998: 48–51).³ Kurikassa korostuu haastateltavien halu uskoa, että nimet — aihepiirinimetkin — kuvaavat todellisuutta. Ympäriällä olevilla todellisuus (nimineen) halutaan nähdä mielekkäänä, ja nimen kuvaavuus on tärkeää. (Kivipelto 1999: 51–58.)

Hyvän alueennimen ominaisuuksia on puolestaan kartoittanut Leena Päres pro gradu -tutkimuksessaan (2001). Myös espoolaisasukkaiden mielestä nimen kuvaavuus oli yksi hyvän alueennimen tärkeimmistä ominaisuuksista. Kaikkein tärkeimpänä pidettiin paikantavuutta. (Päres 2001: 29–30.) Nimenvallinnasta päättävien käsitykset ovat kuitenkin melko erilaisia; markkinavoimat eli alueen rakennuttajat haluavat antaa nimiä, jotka ovat miellyttäviä ja myyviä (Päres 2001: 33).

³Tämä johtuu myös siitä, että Palokassa maisemaa hahmotetaan paljon muiden kuin tiennimien avulla, joten tiennimiä ei runsaasti käytetä.

EPÄVIRALLINEN NIMISTÖ

EPÄVIRALLISEN NIMISTÖN MUODOSTUSTAVAT

Epävirallisia nimiä ovat ne nimet, jotka eivät ole virallisia. Epävirallinen nimistö rakentuu usein virallisen pohjalle: esimerkiksi *Lönnrotinkatu* on *Lönkka*, *Suomenlinna Suokki* ja *Roihuvuori Roihis*. Tällaiset virallisen nimen pohjalta johdetut nimet ovat sekundaareja, muut epäviralliset nimet primaareja. Epävirallinen nimistö jakautuu muodostustavan mukaan näin siis karkeasti kahtia. Tämän luokittelun pohjana on Peter McCluren alkuaan epävirallisten henkilönnimien eli lisänimien luokitteluun luoma malli (ks. esim. Paalonen 1992: 22–24). Malli sopii hyvin myös epävirallisen kaupunkinimistön luokitteluun, sillä muodostustavat ovat samankaltaisia kuin lisänimistössä.

Epävirallisessa kaupunkinimistössä — jo sen muodostuksessa — on paljon samoja piirteitä kuin slangissa.⁴ Epävirallista kaupunkinimistöä voidaankin pitää slangin osana: esimerkiksi Heikki Paunosen slangisanakirjassa (2000) on mukana myös runsaasti nimistöä.

SEKUNDAARIT NIMET

Sekundaareja nimiä on epävirallisessa kaupunkinimistössä selvästi enemmän kuin primaareja nimiä. Sekundaareja nimiä muodostetaan virallisista nimistä useimmin lyhentämällä tai liittämällä kantanimen tyypistymään jokin johdinaines.⁵ Lyhentäminen koskee slangissa ennen muuta yhdyssanoja ja yhdysnimiä (esimerkiksi *Kaivopuisto* – *Kaivari*, *Kulttuuritalo* – *Kultsa*). Kaksitavuisten sanojen ja nimien slangivastineet eivät puolestaan yleensä ole yhtään lyhyempiä kuin alkuperäisetkään sanat ja nimet (esimerkiksi *ranta* – *rantsu*, *Vantaa* – *Vantsku*) ja voivat olla myös pitempiä (esimerkiksi *Brändö* – *Bräntsika*, *Töölö* – *Töli(k)ka*). Yleisiä kaupunkinimissä esiintyviä slangijohtimia ovat *-is*, *-Ari*, *-(k)kA*, *-tsi*, *-tsu* ja *-A*. Seuraavassa joitakin esimerkkejä Helsingin seudulta: *Itis* (Itäkeskus), *Laajis* (Laajasalo), *Lauttis* (Lauttasaari); *Flemari* (Fleminginkatu), *Hesari* (Helsinginkatu), *Kruni(k)ka* (Kruununhaka), *Lönkka* (Lönnrotinkatu), *Sörkka* (Sörnäinen), *Lintsi* (Linnanmäki), *Meltsi* (Mellunmäki), *Hietsu* (Hietaniemi), *Kantsu* (Kannelmäki), *Espa* (Esplanadi), *Freda* (Fredrikinkatu), *Skatta* (Katajanokka). Slangissa johtimilla ei juuri ole merkitysfunktiota, vaan johtimien tehtävä on lähinnä muuntaa nimet ja sanat slangikäyttöön. (Paunonen 2000: 25–28.)

Joskus virallisesta nimestä on muodostettu epävirallinen vain lyhentämällä nimeä. Elliptisesti lyhentyneitä ovat esimerkiksi Helsingin *Heinä* (Paloheinä, kaupunginosa ja ulkoilualue) ja *Kaivo* (Kaivohuone, ravintola) (NA) ja Jyväskylän *Kivi* (Ilokivi, ravintola) ja *Viikset* (Kissanviikset, ravintola) (Koivisto 1997: 292). Tällainen elliptinen lyheneminen on hyvin tavallista paikannimistössä yleensäkin.

⁴ Slangi on tiettyjen käyttäjäryhmien erityiskieli, jonka avulla ryhmään kuuluvat tietoisesti eristäytyvät muista. Slangeja on erilaisia: tyyppillisintä slangia edustaa nykyään kouluikäisen nuorison kieli. Slangi-ilmauksille ominaista on ekspressiivisyys ja affektiivisyys. (Paunonen 1980.)

⁵ Tässä epäviralliset kaupunkinimet muistuttavat henkilönnimistössä tavallisia hypokorismeja ja muita lempinimiä (ks. Kiviniemi 1982: 93–94).

Eräänlaisia lyhennelmiä ovat myös niin sanotut lyhennenimet ja kirjainnimet (vrt. R. Lehtinen 1996: 77–78, 88–89). Tällaisia on kaupunkinimistössä melko paljon. Helsingissä näitä ovat esimerkiksi *Aakoo* (Aleksis Kiven koulu) ja *Beebee* (Broadway Bulevardi, ravintola) (NA) ja Kuopiossa esimerkiksi *Kyssi* (Kuopion yliopistollinen keskussairaala), *Syppi* (Suomen Yhdyspankki) ja *Hooäm(mä)* (Hennes & Mauritz) (Korkalainen 2002: 45–46).

Mukaelmia ovat kielestä toiseen lainatut nimet, jotka on joko kokonaan tai osaksi mukautettu toisen kielen äännejärjestelmään. Helsingin seudulla ja muilla kaksikielisillä alueilla tällaisia nimiä on jo historiallisista syistä runsaahkosti. Vuosikymmenien ikäisiä nimiä — joista jotkin ovat jo käytöstäkin jääneitä — ovat esimerkiksi *Bärgga* (Kallio), *Brunssa* (Kaivopuisto), *Blobika* (Mustikkamaa) ja *Rööperi* (Punavuori) (Paunonen 2000). Nuorempaa nimistöä ovat puolestaan esimerkiksi *Monsas* (Maunula) ja *Mosa* (Tapanila) (Paunonen 2000). Nykynimistössä on luonnollisesti paljon ravintoloiden, liikkeiden ynnä muiden paikkojen vieraskielisten — ennen kaikkea englanninkielisten — nimien »suomalaitettuja» muotoja: esimerkiksi *Häppäri* (Happy Days, ravintola), *Mullikka* (Mulligan's, ravintola) ja *Mälli* (O'Malley's, ravintola) (NA). Oma ryhmänsä ovat vielä ne ravintoloiden ja muiden paikkojen nimet, jotka on osin tai kokonaan käännetty suomeksi: esimerkiksi *Naama(t)* (Many Faces, ravintola) (NA).

Yksi slangille ja myös slanginimistölle tyypillinen piirre on ketjuuntuminen. Slangitutkimuksissa on kiinnitetty huomiota lähinnä synonyymien ketjuutumiseen, jossa pohjana oleva ilmaus korvataan uudella, mutta samaan mielikuvaan liittyvällä (esimerkiksi *ottaa päähän > ottaa aivoon, onkaloon, kupoliin* jne.) (Suojanen 1967: 53). Nimistön ketjuutumisessa on laajasti määriteltynä kyse siitä, että yhden nimen pohjalta voidaan muodostaa — noudattamatta mitään tiettyjä sääntöjä — lukuisia variantteja ja muunnoksia. Nimistä saattaa muodostua pitkiäkin assosiaatioketjuja, nimiryppäitä. Henkilönnimistössä ja eläinten nimissä tällaista ketjuutumista esiintyy melko usein. Esimerkiksi hevosenimestä *Impala* on voitu muodostaa variantit *Impalla*, *Imbala*, *Pimpala*, *Impukka*, *Imppis*, *Impsikka* ja niin edelleen (Partanen 2000: 37). Paikannimistössä ketjuutumista ei tähän mennessä juuri ole tutkittu, mutta useat esimerkit osoittavat, että tällaista esiintyy. Esimerkiksi Torniossa *Roosamaria*-niminen kahvila on myös *Roosa*, *Rosis*, *Rosku* tai *Roskis* ja *Paradise*-niminen disko puolestaan myös *Paradaissi*, *Paratiisi*, *Parasiitti*, *Parajööteri* tai *Jööteri* (Ainiala 2002b: 28). Helsingissä *Arkadia*-niminen ravintola on myös *Arkki*, *Iso Aa*, *Arkku*, *Kirstu* ja *Coffin* (en. *coffin* 'ruumisarkku') (NA). Korpilahdella on ravintolan nimestä *Ohrantähkä* päästy *Tähkän*, *Ohranjyvän* ja *Jyvän* kautta *Ohrapuuroon* (Levänen 2002: 45). Kuopiossa tori lähistöineen on puolestaan *Torgeni*, *Torgetti* tai *Torska* (Korkalainen 2002: 17). Tällainen ketjuuntuminen on kaupunkinimistön ominaisuus, jota ei esiinny juuri lainkaan maaseudun nimistössä.

PRIMAARIT NIMET

Primaarit epäviralliset kaupunkinimet jakautuvat pelkän paikan lajin ilmaiseviin nimiin ja erityispiirrettä ilmaiseviin nimiin. Yksiosaisen nimen määrittely primaariksi paikan lajia ilmaisevaksi nimeksi ei ole ongelmatonta. Jos nimi on elliptisesti lyhentynyt paikan virallisesta nimestä, se tulee tietysti luokitella sekundaariksi nimeksi. Esimerkiksi Jyväskylän kaupunginosien nimet *Lampi* (< *Kangaslampi*) ja *Kangas* (< *Keljonkangas*) (Koi-

visto 1997: 292) ovat sekundaareja nimiä. Primaareja yksiosaisia nimiä ovat puolestaan esimerkiksi *Baari* ja *Kiska* silloin, kun puhuja käyttää näitä ilmauksia yksiviitteisesti propreina omasta lähibaaristaan ja lähikioskistaan. (Tästä lisää luvussa *Propreja vai appellatiiveja?* s. 215.)

Erityispiirrettä ilmaisevat nimet jakautuvat nimeämisperusteidensa pohjalta alaryhmiin. Nimeämisperusteita ovat paikan sijainti, paikan ominaisuus (ulkonäkö), paikalla oleva tai esiintyvä ja paikan suhde ihmiseen (paikan omistaja tai käyttäjä; paikan käyttö, jokin paikalla tapahtunut) — nämä ovat luonnollisesti aivan samat nimeämisperusteet kuin maaseudun nimistön luokittelussakin (ks. Ainiala ja Pitkänen 2002: 234). Kaupunkinimistössä sijainti näyttää useimmin olevan nimeämisperusteena sellaisten paikkojen nimissä, joilla ei ole virallista nimeä. Kuopiossa tällaisia sijainnin mukaan annettuja nimiä ovat esimerkiksi *Yläkaupunki*, erilaiset kulmat (*Kallankulma* eli hotelli Kallan ympäristö, *Sokkarinkulma* eli Sokoksen pääovien edusta, *Karolssinkulma* eli hampurilaisravintola Carrolsin ympäristö) ja »parkit» eli pysäköintialueet (*Kirjastonparkki*, *Sokkarinparkki*) (Korkalainen 2002: 15–18) ja Korpilahdella esimerkiksi *Jokitalot* (rivitalot joen tuntumassa), *Yläkalliot* ja *Ala-Leikkis* (alempana oleva leikkipuisto) (Levänen 2002: 22). Muita nimeämisperusteita kuin sijaintia ilmaisevia nimiä on kaupunkinimistössä melko lailla enemmän. Tässä kohdin kaupunkinimistö ja maaseutunimistö eroavat toisistaan: sijaintihan on tavanomaisin maaseutunimistön nimeämisperuste.

Paikalla olevan tai paikalla esiintyvän mukaan nimiä näkyy annetun myös melko harvoin. Kuopiolaisia esimerkkejä ovat *Laivapuisto* (leikkipuisto, jossa on leikkilaiiva), *Pentutalot* (kerrostalot, joissa asui huomiota herättävän paljon lapsia) ja *Juoppopuisto* ja *Juoppoparkki* (Korkalainen 2002: 19, 23, 29, 32). Tähän ryhmään voisi kuulua myös Helsingin *Juppimesta* Jollaksen kaupunginosan nimenä (NA), jos nimi perustuu siihen, että paikalla asuu paljon juppeja.

Kaupunkinimistössä useammin käytössä olleita nimeämisperusteita ovat sijainnin ja paikalla olevan tai esiintyvän sijaan paikan ominaisuus ja paikan suhde ihmiseen — nämä esiintyvät yleisesti myös maaseutunimistössä. Paikan ominaisuuksia voivat olla paikan väri, koko, muoto tai se, että paikka muistuttaa jotakin muuta paikkaa. Kuopiossa on sinikeltaisia kerrostaloja värin perusteella kutsuttu *Smurffitaloiksi*; patsaan nimet *Kalsarit* ja *Jäätyneetkalsarit* taas kuvaavat nimeäjien kokemuksiä patsaan ulkonäöstä (Korkalainen 2002: 19, 32). Helsingissä paikan ominaisuuden mukaan annettuja nimiä ovat esimerkiksi *Lande* (Lehtisaari), *Läävä* (Malminkartano) ja *Bönde* (Viikki); alueiden on katsottu muistuttavan maaseutua⁶ (Hytti 2001: 14). Muita yhtäläisyyden perusteella annettuja nimiä ovat esimerkiksi Helsingin *Heinälato* (Haagan ala-aste) (NA), Jyväskylän *Ruotsinlaiva* (Koivisto 1997: 288) ja Kuopion *Finnjet* eli *Vinjetti* (Korkalainen 2002: 19); jälkimmäiset ovat kookkaiden, pieni-ikkunaisten ja ehkä karujenkin kerrostalojen nimiä.

Paikan ominaisuuden mukaan annettuja nimiä ovat myös vertailevat siirrynnäiset. Näitä on kaupunkinimistössä runsaahkosti. Esimerkiksi Helsingin seudulla tällaisia nimiä ovat *Hilton* (Meilahden sairaala), *Harlem* (Hakunila), *Mogadishu Avenue* (Meri-Rastilan tie), *Bronx* tai *Bronks* (Koskela; Maunula), *Ähtäri* (Korkeasaari), *Kilimanjaro* (Malminkarta-

⁶Toisaalta näiden nimien voisi myös katsoa viittaavan siihen, että ne sijaitsevat »maalla» eli kaukana keskustasta. Tällöin nimeämisperusteena olisi ominaisuuden lisäksi myös sijainti.

non täyttömäki), *Legoland* (Pikku Huopalahti), *Kultahammasrannikko* (Marjaniemi), *Muumilaakso* (Vesala) ja *Siperia* (Katajanokan kärki) (Hytti 2001: 15; NA). Nimenantajien mielessä nimetty kohde on joltakin ominaisuudeltaan muistuttanut alkuperäistä nimen kantajaa. Esimerkiksi Meilahden sairaala on julkisivultaan kuin Hilton-ketjun hotelli; *Harlem* ja *Mogadishu Avenue* taas kertovat siitä, että alueilla asuu runsaasti ulkomalaisia. Yhtäläisyys alkuperäisen nimen kantajan kanssa on usein varsin keinotekoinen ja esikuvaan vertaaminen ironista. Esimerkiksi Korpilahdella *Beverley Hills* on annettu nimeksi parakkikylälle ja *Hydeparkki* parkkipaikalle, jonne nuoriso on kokoontunut aikaa viettämään ja puhumaan keskenään (Levänen 2002: 37). Joskus alkuperäistä nimeä on muokattu kotoperäisemmäksi: esimerkiksi Korpilahdella jäähallin nimenä on *Bubble Dome* ja jalkapallokentän nimenä *Estadio de Korpilahti*; esikuvina ovat olleet Calgaryn Saddle Dome ja kuuluisat espanjalaiskentät (Levänen 2002: 37).

Paikan suhde ihmiseen on nimeämisperusteena silloin, kun nimessä ilmaistaan paikan omistaja tai käyttäjä tai kun siinä tuodaan esiin paikan käyttö tai viitataan johonkin paikalla tapahtuneeseen. Paikan omistajan (tai esimerkiksi paikassa työskentelevän) ilmaisevat nimet ovat tavallisia yritysten (esimerkiksi kauppojen, ravintoloiden ja kuppiloiden) nimissä. Korpilahdella *Kelloliike Kalevi Puolakka* -nimen sijasta puhutaan epävirallisesti vain *Puolakasta* (Levänen 2002: 24); tällainen on hyvin yleistä kaikkialla.⁷ Helsingissä *Hjallishalli* tai *Hjalliksenhalli* (Hartwall Areena) sisältää tiedon paikan omistajasta Hjallis Harkimosta (NA). Kaupungeissa oli aiemmin tavallista käyttää myös asuinrakennuksista ja asuinrakennuksista ympäristöineen nimiä omistajien mukaan; katuosoitteita ei juuri käytetty. Esimerkiksi Kuopiossa on puhuttu *Heimosentalosta*, *Kähkösentalosta*, *Reinikaisentalosta* sekä *Ranininkulmasta* ja *Saastamoisenkulmasta* (Korkalainen 2002: 16, 20).

Paikan käyttöä kuvaavat esimerkiksi Kuopion huvimajojen nimet *Pusukopit* ja *Lementemppelit*, mäen huipun nimi *Kutukukkula* ja *Yrjöpuisto* (Korkalainen 2002: 23, 29, 40) sekä Jyväskylän *Pilvipuisto* (paikalla välitettiin huumeita) (Koivisto 1997: 287). Samaan ryhmään kuuluu myös Korpilahden *Kikkarata*; nimellä tarkoitetaan päiväkodin aitaa, jolla nuoriso tasapainoilee ja »kikkailee» iltaisin ja öisin. Samaan ryhmään kuuluvia ovat myös kokoontumispaikan nimet *Vakio* ja *Vakkari*: paikalle kokoontutaan vakituisesti ja vaihdetaan mielipiteitä.⁸ (Levänen 2002: 29.)

Jo nämä esimerkit riittävät osoittamaan, että epäviralliset kaupunkinimet eroavat usein olemukseltaan perinteisistä paikannimistä. Kaupunkinimistössä yksiselitteisen nimeämisperusteen toteaminen on hankalampaa, koska nimenantoon kytkeytyy usein monia eri motiiveja ja selityksiä. Yhdessä ja samassa nimessä halutaan monesti saada esiin useita eri perusteita ja lähtökohtia. Edellä esitetyt esimerkinimetkin voisi usein sijoittaa useampaan kuin vain yhteen ryhmään. Koska epäviralliset nimet on ennen kaikkea annettu paikoille, joilla jo on virallinen nimi, ei nimen ensisijainen tehtävä ole yksilöidä paikkaa, vaan siinä tuodaan esiin erilaisia paikkaan liitettyjä mieliteitä ja asenteita. (Tästä enemmän luvussa Miksi epävirallisia paikannimiä annetaan? s. 216.)

⁷ Tällaisissa tapauksissa raja henkilönimen ja yritysnimen välillä on usein liukuva.

⁸ Yksi paikan nimistä on *Hydeparkki*; ks. tästä edeltä.

NIMET PRIMAARIN JA SEKUNDAARIN VÄLIMAASTOSSA

Läheskään aina nimeä ei yksiselitteisesti voi luokitella primaariksi tai sekundaariksi. Samassa nimessä nimittäin yhdistyvät usein molemmat; tällöin nimi sekä kuvailee paikkaa (primaari), mutta myös virallinen asu otetaan nimessä huomioon (sekundaari). Tällaisia nimiä on kaupunkinimistössä melko paljon. Esimerkiksi Helsingin Munkkivuoresta käytetty *Mummovuori* (Hytti 2001: 14) viittaa siihen, että alueella asuu paljon iäkästä väestöä. Kuopiossa alueen nimi *Myllymäki* liki korvautui nimellä *Mölymäki* silloin, kun seudulla alkoi näkyä ja kuulua yhä enemmän lapsia (Korkalainen 2002: 15).

Sekundaarin ja primaarin nimistön välimaastossa ovat usein myös ne nimet, joissa on käytetty vieraskielisiä aineksia. Nimiä suomesta englantiin tai ruotsiin kääntämällä — tai monesti pikemmin muka kääntämällä — on nimiin saatu ironinen vivahde; osin kyse on myös kielellisestä leikittelystä.⁹ Helsingissä esimerkiksi Jakomäestä on käytetty »ruotsinnettuja» nimiä *Skitsobakka* ja *Skitsobakken* ja Metsälä taas on tunnettu *Skutta*-nimellä (Hytti 2001: 16–17). Korpilahdella Putkilahden kylä tunnetaan myös nimellä *Rörvik* (Levänen 2002: 45); Kuopiossa Käsityökadusta on käytetty nimeä *Onania Street* (Korkalainen 2002: 48).

PROPREJA VAI APPELLATIIVEJA?

Proprin tärkein ero appellatiiviin verrattuna on se, että propri yksilöi, kun taas appellatiivi luokittelee. Kielessä on kuitenkin myös ilmauksia, joita voidaan käyttää sekä luokittelevasti että yksilöivästi (esimerkiksi *ranta – Ranta, joki – Joki*). Yksilöivinä tällaiset ilmaukset voivat toimia vain silloin, kun sekä puhuja(t) että kuulija(t) myös tulkitsevat ne sellaisiksi. Ilman kontekstuaalista tietoa ilmauksen määrittely propriksi tai appellatiiviksi on siis usein mahdotonta. Yksittäisessä tilanteessa ilmaus aina on joko propri tai appellatiivi; se ei voi olla näiden välimuoto. (Proprin ja ennen kaikkea paikannimen määrittelystä enemmän ks. Ainiala 1997: 15–22.)

Kaupunkilaisilla on käytössään runsaasti ilmauksia, jotka tilanteesta riippuen ovat joko appellatiiveja tai propreja. Esimerkiksi *kiska* voi olla 'kioski yleensä' tai 'tietty kioski kotikadulla', *nuta* 'nuorisotalo yleensä' tai 'tietty koulun lähellä oleva nuorisotalo'. Helsingissä *assa* lienee useimmiten 'Helsingin rautatieasema' mutta voi olla myös 'asema yleensä' (Paunonen 2000). Aivan samalla tavoin monet muut ilmaukset, joita käytetään esimerkiksi matkahuollosta (*matkis*), seurakuntatalosta (*seuris*), ammattioppilaitoksesta (*amis*), kauppaoppilaitoksesta (*kauppis*), teknillisestä oppilaitoksesta (*teku*), päiväkodista (*päikkäri*) ja terveyskeskuksesta (*terkkari, arvauskeskus*), voivat toimia myös propreina.

Yritysnimi voi toimia myös paikannimenä (ks. esim. Sjöblom 2002: 91–92). Kaupunkinimistössä tavallisia ovat yritysten puhekieliset nimivariantit, esimerkiksi *Ärrä* (R-kioski), *Ässä* ja *Sokkari* (S-Market), *Sittari* (Citymarket), *Valtsu* ja *Valintalato* (Valintatalo), *Henkka(ja)maukka* (Hennes & Mauritz), *Mäkkäri* (McDonald's) ja *Hese* (Hesburger) (ks. myös Koivisto 1997: 286). Tällaiset ilmaukset ovat paikannimiä silloin, kun niitä käy-

⁹ Samanlaista kielellä leikittelyä tavataan myös lempinimissä (esimerkiksi jääkiekkoilijoiden nimissä, ks. Seppälä 1999: 91–92).

tään yksilöivästi. Aivan samalla tavoin kuin edellä käsitellyt appellatiiviset ilmaukset voivat nämäkin toimia joissakin tilanteissa luokittelevina ja joissakin tilanteissa yksilöivinä ilmauksina. *Ärrä* voi puhujalle merkitä sekä 'omaa suosikkikioskia lähiostarilla' että 'R-kioskia yleensä'.

Kun ratkaistaan, mitkä ilmaukset ovat paikannimiä ja mitä ilmauksia käytetään tavallisesti paikanniminä, tarvitaan tietoa nimenkäyttäjiltä itseltään. Tämä on sosio-onomastisen tutkimustavan lähtökohta: asetetaan nimenkäyttäjän asemaan ja selvitetään, miten nimenkäyttäjä itse käyttää nimestä, mitä ilmauksia hän pitää niminä, mitä ja minkälaisia paikkoja hän nimillä tarkoittaa ja niin edelleen. Paikanniminä pidetään niitä ilmauksia, jotka nimenkäyttäjälle ovat ennen kaikkea paikkojen yksilöijiiä ja joita hän itse käyttää yksinomaan tai enimmäkseen propriisesti.

MIKSI EPÄVIRALLISIA NIMIÄ ANNETAAN?

Epävirallisia nimiä on annettu sekä paikoille, joilla jo on virallinen nimi, että paikoille, joilla sellaista ei ole. On selvää, että näissä kahdessa ryhmässä syyt nimien antoon ovat erilaisia. Jos paikalla ei ole virallista nimeä, on epävirallinen nimi annettu yleensä siksi, että paikka voidaan yksilöidä. Suuri osa epävirallisista kaupunkinimistä on kuitenkin annettu paikoille, joilla jo on virallinen nimi. Epävirallisen nimen tehtävänä ei siis tällöin ole paikan yksilöinti — ainakaan yksinomaan — sillä yksilöintihän olisi onnistunut jo virallista nimeä käyttämällä. Samalla paikalla on usein vielä lukuisia eri nimiä ja nimi-variantteja; tästä erinomainen esimerkki on nimien ketjuuntuminen. Miksi paikoille annetaan tällaisia nimiä ja miksi niitä käytetään? Ja mikä tällaisten nimien funktio on, jos ne kerran eivät pelkästään yksilöi kohdettaan eli tyydy täyttämään nimen perustehtävää?

Epäviralliset kaupunkinimet ovat eräänlaisia lempinimiä. Ne ovat usein syntyneet yhteisöissä, joiden jäsenet tuntevat toisensa hyvin ja ovat keskenään tiiviisti tekemisissä. Mitä tiiviimpi ja yhtenäisempi yhteisö on, sitä enemmän on kenties myös haluja ja tarpeita antaa ja käyttää lempinimiä. Tätä tukee myös maalaisyhteisön lisä- eli köllinimiä tutkineen Raskun havainto: eniten köllinimiä on taajamassa, kun taas autioituvissa syrjäkyllissä niitä on vähemmän (Rasku 1987: 153). Lisä- ja lempinimiä käyttämällä luodaan ja vahvistetaan yhteishenkeä ja yhteisöllisyyttä (vrt. Rasku 1987: 151, 155; Paalanen 1992: 98, 105–106; A. Lehtinen 2000: 1). Esimerkiksi tiiviissä ja homogeenisessa turkulaisten taksinkuljettajien yhteisössä käytetään runsaasti lempinimiä (Mäentaka 2001: 3–5). Paikannimistöön pätee sama selitys: ryhmäidentiteettiä voi pitää yllä ja kasvattaakin käyttämällä ryhmän jäsenille tärkeistä paikoista lempinimiä. Kieli on myös sosiaalisen identiteetin väline ja ryhmäidentiteetin luoja (vrt. Suojanen 1982b: 7; Aaltonen 2000: 6). Oma nimistö ja muu sanasto on ryhmän omaa sisäistä kieltä, jolla erottaudutaan muista, ilmentään ryhmän omaa arvomaailmaa ja asenteita ja lujitetaan yhteisymmärrystä ja yhteenkuuluvuutta (Karttunen 1989: 149). Tämä on tyypillistä yleensä slangille.

Ihmisellä on halu ja tarve tehdä nimellä myös muuta kuin vain yksilöidä. Epävirallisen kaupunkinimistön olemassaolo ja käyttäminen on tästä hyvä osoitus. Myös henkilön ja eläintennimistössä tavalliset lempinimet kertovat samasta asiasta. Henkilönnimistä on aiemmin korostettu, että alkukantaisissa pienyhteisöissä ihmisellä olisi ollut vain yksi nimi (Kiviniemi 1982: 29). Tämän väitteen voi mielestäni jo edellä kuvatun perusteella asettaa

kyseenalaiseksi. Pienissä yhteisöissä yksi nimi on kyllä riittänyt erottamaan ihmiset toisistaan, mutta miksi ihminen ei aina olisi voinut käyttää nimiä muuhunkin kuin yksilöintiin? Yksi nimi ei välttämättä ole tähän riittänyt, ja on haluttu käyttää erilaisia lisänimiä. Kun nimen käytön ensisijainen syy ei ole identifiointi, se voi olla halu tuoda esiin nimeen ja kohteeseen liittyviä mielteitä, assosiaatioita, konnotaatioita, hellittelyä, tuttavallisuutta, kunnioitusta, halventamista ja niin edelleen. Nimen käyttöön voi liittyä kuvailua, asenteiden osoittamista, leimaamista, erityispiirteiden, tapahtumien ja muiden seikkojen osoittamista. (Vrt. Kiviniemi 1982: 10; Rasku 1987: 170–171.)

Slangi-ilmauksia ja slanginimistöä luodaan ja käytetään myös siksi, että halutaan löytää tuoreita ja värikkäitä ilmauksia käytössä kuluneiden sijaan. Slangi on jo olemukseltaan ekspressiivistä ja affektiivista: usein leikitellään kielellä ja ollaan nokkelia ja ironiisiakin. Aiemmin tässä artikkelissa esittämistäni nimiesimerkeistä moni todistaa tästä. (Ks. myös Paunonen 1980; Rasku 1987: 144; A. Lehtinen 2000: 15.)

TUTKIMUSKYSYMYKSIÄ

Epävirallinen kaupunkinimistö on suurelta osin tutkimaton alue, joten mahdollisia tutkimuskysymyksiä on runsaasti. Seuraavassa esittelen joitakin keskeisiä pitämiäni.

Kuinka paljon epävirallisia nimiä yleensä on? Mikä niiden osuus viralliseen nimistöön nähden on? Kuinka epävirallinen nimistö jakautuu eri lajisten paikkojen kesken? Nämä ovat esimerkkejä niistä kysymyksistä, joiden avulla voisi vastata epävirallisen nimistön määrää ja osuutta koskeviin kysymyksiin. On selvää, että täsmällisiä lukuja nimien määrästä ei voida antaa, koska nimistö on alati muuttuva ja vaihteleva kokonaisuus (vrt. Ainiala 2001b: 9). Epävirallisessa kaupunkinimistössä on luonnollisesti vakiintuneisuudeltaan erilaisia nimiä: on vanhoja ja vakiintuneita sekä uusia ja vakiintumattomia nimiä ja kaikkea tältä väliltä. Esimerkiksi Helsingin epävirallisessa nimistössä on vuosikymmeniä käytössä olleita ja monesti myös laajalti tunnettuja nimiä (*Espa*, *Sörkka*, *Ogeli*, *Manta*), kun osa nimistä taas on jopa satunnaisia ja lähes yksilöllisiä. Tästä syystä ei ole järkevää tai edes mahdollista miettiä epävirallisen nimistön kokonaismäärää — tämän sijaan voisi kyllä selvittää sitä, kuinka paljon epävirallisia paikannimiä jollakin alueella on virallisiin nimiin verrattuna. Tähänastiset tutkimukset osoittavat, että epävirallisia nimiä on yleensä selvästi enemmän. Tarkkoja tutkimuksia ei kuitenkaan vielä ole. Kysymystä voisi selvittää ottamalla tutkittavakseen riittävän pienen ja selvästi rajatun alueen, jonka nimestäisi mahdollisimman tarkkaan. Sitten tulisi katsoa, kuinka paljon nimettyjä kohteita alueella on ja mitä nimiä — virallisia ja epävirallisia — näistä käytetään. Näin selviäisi myös, jakautuvatko viralliset ja epäviralliset nimet eri tavoin ja eri suhteissa nimetyille paikoille.¹⁰ Lisäksi voisi selvittää sitä, missä suhteissa yhden asukkaan käyttämässä nimistössä esiintyy virallista ja epävirallista nimistöä.

Onko epävirallinen nimistö erilaista erilaisissa kaupungeissa ja erilaisilla alueilla? Voisiko Itä- ja Länsi-Suomen välillä näkyä »heimoeroja» epävirallisen nimistön määräs-

¹⁰ Ylipäänsä kaupunkiympäristössä on selvästi enemmän nimettyjä kulttuurikohteita kuin luonnonpaikkoja. Tämä on luonnollista, koska kaupunkiympäristö on rakennettua ympäristöä. Kulttuurikohteista eniten nimiä on monesti rakennuksilla. (Tästä myös Ainiala 2002a: 80.)

sä ja laadussa (vrt. Rasku 1987: 45)? Kuopion epävirallista nimitystä tutkinut Korkalainen on analysoinut myös nimityksen savolaisuutta. Savolaisuutta osoittavia nimiä olisivat hänen mukaansa esimerkiksi *Tepska* (Teboil), *Pujetto* (Puijonlaakso), *Pävekki* (Päiväranta) ja *Sujjaus* (moottoritie) — ulkopaikkakuntalaisen korvaan nimet kuulostaisivat savolaisilta (Korkalainen 2002: 74). On luonnollista, että alueen oma murre ja kieelliset piirteet näkyvät myös nimityksessä. Tätä teemaa olisi hyvä tutkia laajemmalti ja esimerkiksi verrata eri puolilta Suomea olevia aineistoja toisiinsa.

Mikä on nimetytyn paikan funktio nimityskäyttäjille? Sosio-onomastisessa tutkimuksessa tämä kysymys on keskeisempi kuin systemaattisessa nimitystutkimuksessa tavallisemmin asetettu kysymys: minkä lajisille paikoille nimiä on annettu? Maaseudun nimitystä paikan lajin mukaan luokiteltaessa on lähtökohtana ollut nimenantajan näkökulma: on päätelty, minkä lajiselle paikalle nimenantaja on alun perin nimen antanut (Kiviniemi 1990: 44–52). Sosio-onomastisesti kaupunkinimitystä tutkittaessa on lähtökohdaksi otettava nimityskäyttäjän näkökulma: millaista paikkaa hän nimellä (kulloinkin) tarkoittaa ja miksi? Esimerkiksi jokin parkkipaikka tai torin kulma voi nimenkäyttäjille olla ennen kaikkea oman ryhmän kokoontumispaikka ja ehkä vasta toissijaisesti (tai ei lainkaan) parkkipaikka tai torin osa. Nimenkäyttäjä ei välttämättä edes ajattele paikan »oikeaa» lajia. Lisäksi hän voi tarvittaessa käyttää samaa nimeä tarkoittaessaan erilaisia paikkoja: esimerkiksi *Tervasaari* Helsingissä voi olla osa-alueen, saaren, rannan, ravintolan tai muun paikan nimi. Sosio-onomastisen tutkimustavan mukaan luontevaa olisikin selvittää, mitä paikkaa puhuja nimellä ensisijaisesti tarkoittaa, ja sen lisäksi ilmoittaa ne muut paikka-
luokat, joihin paikka nimen käyttäjien kannalta kuuluu.

Sosio-onomastisessa tutkimuksessa keskeistä on selvittää, mitkä ryhmät tai millaisiin ryhmiin kuuluvat yksilöt epävirallisia nimiä luovat ja käyttävät. Koska slangi on tietyn ryhmän oma erityiskieli, jolla erottaudutaan ja eristäytyäänkin muista, on selvää, että slanginimiä antavat ja käyttävät paljolti samat ihmiset, jotka muutoinkin luovat ryhmän omaa kieltä. Hyvä slanginluomistaito on ihailtu ja arvostettu taito (vrt. Suojanen 1982a: 158). On ihmisiä, jotka keksivät ja antavat nimiä enemmän kuin muut; todennäköisesti he myös käyttävät epävirallista nimitystä enemmän kuin muut. Lisänimien antajien — joista tiedetään enemmän kuin kaupunkinimien antajista — on huomattu olevan muutoinkin kekseliäitä ja sanavalmiita (ks. esim. Rasku 1987: 44).

Siitä, että epävirallinen kaupunkinimitys on enimmäkseen slanginkäyttäjien luomaa ja käyttämää nimitystä, seuraa myös se, että eniten tällaista nimitystä on alueilla, joilla slangia paljon käytetään. Helsingissä slangia on vanhastaan käytetty paljon esimerkiksi Kallion seudulla. Hyvä esimerkki sen vaikutuksesta nimitykseen on jo se, että Kallio on saanut lukuisia epävirallisia nimiä ja nimivariantteja (*Berga*, *Bergga*, *Bärگا*, *Bärگga*, *Bärیکا*, *Bäríkka*, *Bärtsi*, *Bärtsika* ja *Kaltsi*) (Paunonen 2000). Helsingin kaupunginosista epävirallisia nimiä vaille ovat puolestaan jääneet esimerkiksi Eira ja Kluuvi. Suurimpana syynä on se, ettei näillä alueilla ole sellaisia käyttäjäryhmiä, jotka epävirallisia nimiä käyttäisivät. Tarkemmin kannattaisikin tutkia sitä, millä ja millaisilla paikoilla epävirallisia nimiä on ja kuinka paljon erilaisia nimiä ja nimivariantteja yhdellä paikalla on ja voi olla.

Kukin käyttää paikannimiä juuri sen verran kuin tarvitsee. Nimitarpeessa, nimitaidossa ja nimien käytössä on yksilöiden ja ryhmienkin välillä eroja. Näitä kysymyksiä on maassamme selvitetty maaseudun nimityksestä (ks. Ainiala ym. 2000; Ainiala 2001b: 15–19). Kaupunkilaisten nimitaitoa ei vielä juuri ole tutkittu, joten tutkimustieto tulisi tarpeeseen.

Onko esimerkiksi osoitettavissa eroja eri-ikäisten, eri ammattiryhmiin kuuluvien, eri puolilla asuvien ja eri syntyperää olevien miesten ja naisten välillä? Eri-ikäisten kaupunkilaisten välillä eroja nimien käytössä ainakin havaintojen perusteella on. Koska slangin käyttäjiä ovat enimmälti nuoret, on syytä olettaa nuorten olevan myös aktiivisimpia epävirallisen kaupunkinimistön käyttäjiä (vrt. Suojanen 1982a: 157). Sama paikka on eri-ikäisten kielessä usein eriniminen; joitakin havaintoja tästä on tehnyt kuopiolaisten nimistöä tutkinut Korkalainen (2002: 55).

Tähänastisissa epävirallisen kaupunkinimistön tutkimuksissa on käsitelty enemmän nuorten käyttämää nimistöä. Tämä on ymmärrettävää jo siksi, että nuorten tutkijoiden on ollut helpompi kerätä (kouluista ja muualta) nuorten kuin vanhemman väestön käyttämää nimistöä.¹¹ Vanhemman polven nimistöä ovat nuorten käyttämän nimistön ohella keränneet ja tutkineet Koivisto (1997: 286) ja Korkalainen (2002: 4). On syytä huolehtia siitä, että myös muiden ikäryhmien kuin nuorten nimistö tulee tulevaisuudessa riittävästi otetuksi huomioon.

Perinteisesti miesten on uskottu olevan parempia paikannimien taitajia kuin naisten. Maaseudun nimistä tämä on joiltakin osin myös pitänyt paikkansa, mutta yksilölliset erot nimitaidossa ovat huomattavat (Ainiala 2001b: 19). Kaupunkinimistössä ero miesten ja naisten nimitaidossa lienee keskimäärin vähäisempi kuin maaseudun nimistössä. Nykyisessä kaupunkiympäristössä miehen ja naisen maailmat (työt, harrastukset, kiinnostuksen kohteet) eivät ole eriytyneet kuten perinteisessä maaseutuymäristössä — ainakaan niin, että sillä olisi merkitystä nimitaidon kannalta. Kuopiolaisten nuorten nimitaitoa tutkinut Korkalainen on huomannut, ettei tyttöjen ja poikien nimitaidossa juuri ole eroa. Sen sijaan eroja on siinä, mitä ja minkälaisia paikkoja nimetään: tytöt olivat nimenneet enemmän liikkeitä ja pojat urheilupaikkoja. Erot elämäntavoissa ja harrastuksissa kuvastuvat nimistössä: kuopiolaiset tytöt harrastavat enemmän kauppoissa kiertelyä, pojat urheilua. (Korkalainen 2002: 68.)

Lisänimet muistuttavat monilla tavoin epävirallisia kaupunkinimiä. Poikien ja miesten on katsottu olevan useammin lempinimien keksijöitä kuin tyttöjen ja naisten (ks. esim. Nummila 1996: 102, 135–136). Lisäksi perinteiseen maaseutukulttuuriin kuuluvien lisäksi köllinimien on huomattu olevan enemmän miesten kuin naisten omaisuutta; naisia köllinimien käytössä sitovat enemmän normit (vrt. Rasku 1987: 164). Lempinimien käyttöä tutkinut Paalanen on huomannut, että naiset käyttävät lempinimiä useimmiten keskenään, kun taas miesten lempinimet ovat useammin yleisesti tunnettuja (Paalanen 1992: 19). Myös slangin käytössä on selvitelty sukupuolten eroja. Helsingin slangin osalta ero on historiallisesti ollut hyvin selvä. Kuten vanhat slanginpuhujat ovat kertoneet, slangi oli ensisijaisesti poikien ja miesten kieli, jota tytöt käyttivät vain vähän (Paunonen 2000: 43). Ero on aikaa myöten tasoittunut, mutta vielä nykyisinkin poikien ja tyttöjen slanginhallinnassa on Helsingissä selvä ero. Tämä näkyy vuosina 1988–1989 tehdyssä lomakekyselyssä, johon osallistui 186 vastaajaa. Koko aineistossa eri lekseemejä oli yli 3 000; vain pojilla esiintyneitä lekseemejä oli kaksi kertaa enemmän (1 509) kuin vain tytöillä esiintyneitä (782). (Paunonen 1994.) Kaikki nämä havainnot ovat sellaisia, joita kannattaisi tutkia myös kaupunkinimistöä.

¹¹ Koulun kieltä on suunniteltu yhdeksi Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen laajaksi tutkimushankkeeksi (SKL 2002). Kaupunkinimistön tutkimus voisi olla myös osa tätä tutkimusta.

Nimitieto ja nimitaito on vahvasti kytköksissä syntyperäisyyteen. Lapsesta lähtien kaupungissa asuneille nimitieto on syntynyt lapsuuden ja nuoruuden kokemusten myötä. Lapsena ja nuorena ihmiselle myös hahmottuu oma reviiri paikkoineen ja nimineen; aikuisiällä muuttanut ei välttämättä ole edes kiinnostunut ympäristönsä nimistöstä. Syntyperäisen ja alueelle muualta muuttaneen asukkaan nimistön käytössä on tavallisesti siis eroja. Tämän on todennut myös kuopiolaisten nimistöä tutkinut Korkalainen: Kuopiossa vuosia asuneet osaavat enemmän nimiä kuin kaupunkiin vasta muuttaneet tai sen ulkopuolella asuvat (Korkalainen 2002: 58–64). Aihetta kannattaisi tutkia laajemmaltikin: kuinka suuria ja millaisia nämä erot ovat? Miten yhteisöä vaihtanut ja uudelle alueelle muuttanut ihminen omaksuu alueen nimistöä ja ryhtyy käyttämään sitä (vrt. Paunonen 1982: 37, 93)? Onko uuden alueen nimistön omaksuminen yksi sopeutumisen keino? Entä missä järjestyksessä erilaisia nimiä omaksutaan? Sosiolingvistiikassa muualta muuttaneiden kielellistä sopeutumista on selvitetty (esim. Nuolijärvi 1986: 68–111); millä tavoin tämä pätee nimistöön?¹²

Monet epäviralliset kaupunkinimet ovat muotiniimiä ja leviävät alueelta toiselle ja ryhmästä toiseen. Millä tavoin tietty nimistö ja tietyt nimet sitten leviävät ryhmästä toiseen? Näkykö nimien leviämisessä prestiisi eli tiettyjen ryhmien arvostus (vrt. Paunonen 1982: 53–54)?

Yksi keskeinen tutkimuskysymys on nimien tilanteinen käyttö. Sitä on tähänastisessa onomastiikassa selvitetty vähän. Yhtenä syynä tähän on luonnollisesti tehtävän haasteellisuus ja vaikeus: vaaditaan laajoja ja monipuolisia aineistoja, jotta tilanteisesta käytöstä voisi tehdä riittävän kattavia päätelmiä (vrt. Rasku 1987: 149–150). Kaupunkinimistön tutkimuksessa aineistoa pyritään kokoamaan monipuolisesti, jolloin nimien tilanteisesta käytöstäkin voitaneen tehdä kattavampia päätelmiä.

Otan esiin yhden nimien tilanteista käyttöä koskevan havainnon. Kaupunkinimistönsä näkyy olevan tyypillistä käyttöä esimerkiksi alueen tai kaupunginosan nimeä yksittäisestä tällä alueella sijaitsevasta kohteesta. Esimerkiksi itse puhun usein *Rastilasta* ja tarkoitan sillä avantouintipaikkaa enkä koko kaupunginosaa. Alueen nimi riittää tämän yksittäisen paikan nimeksi eikä yksityiskohtaisempaan yksilöintiin ole tarvetta. Tapa on luonnollisesti tuttu myös maaseudun nimistössä, mutta oletan, että kaupunkinimistönsä se on yksilön kielenkäytössä tavallisempi, koska kaupunkilaisen elinpiiri on usein laajempi kuin maaseudun asukkaan.

Epävirallisessa kaupunkinimistönsä on lukuisia sellaisia nimiä, joissa tuodaan esiin omia arvostuksia, käsityksiä ja asenteita kyseistä paikkaa ja paikan käyttäjiä tai asukkaita kohtaan (vrt. A. Lehtinen 2000: 13). Kuopiossa tällaisia ovat esimerkiksi koulujen nimet *Hinttilä* ja *Hippikoulu* ja ravintoloiden nimet *Trendibaari*, *Teinihelvetti* ja *Humppahelvetti* — nimet kertovat siitä, millaista väkeä oppilaiden tai ravintoloissa kävijöiden ajatellaan olevan. Tavaratalo Anttilan nimi *Junttila* ja Prisman ironinen nimi *Muotikauppa* puolestaan kielivät siitä, millainen tuotevalikoima nuorten mielestä näissä kauppoissa on. (Korkalainen 2002: 18, 40, 82.) Helsingissä puolestaan esimerkiksi ravintola Storyville on joidenkin kielenkäytössä *Boringville* (NA); tällä tavoin osoitetaan huumorin ja ironian varjolla suhtautumista kyseistä paikkaa kohtaan. Myös rasistisia asenteita näyttäisi pai-

¹² Maahanmuuttajien kieli on kielentutkimuksessa nousemassa yhä keskeisemmäksi aiheeksi (ks. esim. SKL 2002); tässä nimistöntutkimus kytkeytyisi luontevasti mukaan.

kannimissä esiintyvän (esimerkiksi *Mogadishu Avenue, Harlem*). Missä määrin ja millaisia asenteita osoittavia ja esimerkiksi rasistisia elementtejä paikannimistössä esiintyy (ks. Aaltonen 2000)? Ja kuinka »asenteellisia» tällaiset ilmaukset sitten ovat? Ahkerassa käytössä tällaiset ilmaukset arkipäiväistyvät nopeasti, joten niihin sisältyviä karkeita tai halventavia sävyjä ei aina edes välttämättä huomata. Yksi kaupunkinimistön tutkimusaloista on myös suhtautuminen nimiin: epävirallisiin nimiin liittyy erilaisia tunnesävyjä, myönteisiä ja kielteisiä sekä näiden välisiä. Lisäksi ihmisten suhtautuminen nimiin vaihtelee. (Vrt. Rasku 1987: 13.)

Erilaisia asenteita kuvaavat kaupunkinimet vertautuvat maaseutuyhteisön käyttämiin lisä- eli köllinimiin, joissa halvennetaan, pilkataan kohdetta ja tartutaan kiihkeästi poikkeaviin piirteisiin (vrt. Lehtinen 2000: 14). Maaseudun paikannimistössä ainakin työväentaloista on käytetty nimiä, joihin liittyy samanlaisia ominaisuuksia (esimerkiksi *Moskova*). Lisäksi esimerkiksi hävyttömät nimet (ks. Anttila 1988) ovat jollakin lailla verrattavissa näihin nimiin. Myös ne ovat usein olleet ryhmäidentiteetin luojia ja vain tietyn piirin käyttämiä.

LOPUKSI

Kaupunkinimistön tutkimus nojaa muuhun nimistöntutkimukseen. Sen vahvin taustatuki on luonnollisesti perinteisessä maaseudun nimistön tutkimuksessa. Jo kaupunkinimien muodostuksessa on kuitenkin noudatettu erilaisia tapoja; suuri osa epävirallisista nimistä rakentuu paikan virallisen nimen pohjalle. Lisäksi variaatio lienee runsaampaa kuin perinteisessä nimistössä muun muassa siksi, että erilaisia nimenkäyttäjyhteisöjä ja mahdollisia nimenkäyttötilanteita on enemmän.

Suurin ero perinteiseen maaseudun paikannimistöön nähden on se, että yksilöinnin sijasta muut funktiot ovat keskeisiä. Kaupunkinimet ovat eräänlaisia lempinimiä ja kiinteä osa tietyn ryhmän kieltä. Nimet toimivat usein ryhmäidentiteetin luojina. Näin kaupunkinimet muistuttavat henkilönnimistön lisä- ja lempinimiä. Kaupunkinimet noudattavat paljolti myös slangin muodostustapoja ja käyttäytyvät muutoinkin slangin tavoin; kaupunkinimistön voi halutessaan katsoa olevan osa slangia.

Kaupunkinimistöä tutkitaan ennen kaikkea sosio-onomastisesti. Sosio-onomastinen tutkimus kytkee nimistöntutkimuksen entistä vahvemmin muuhun kielentutkimukseen. Kaupunkinimistön tutkimuksessa tarpeellisia ovat ainakin sosiolingvistiikan ja variaationtutkimuksen mutta myös esimerkiksi keskusteluanalyysin menetelmät. Kaupunkinimistön tutkimuksen läheisiä tieteenaloja ovat myös yhteiskunta- ja käyttäytymistieteet sekä esimerkiksi (kulttuuri)maantiede. Kaupunkinimistön tutkimus on myös luonnollisesti katsottavissa osaksi kaupunkitutkimusta, koska tutkimusalueena on kaupunki ja tutkimuskohteena tietty kaupungille kuuluva piirre.

Kaupunkinimistön tutkimus on tärkeää ja uutta luovaa. Kaupunkinimistöä on tutkittava mahdollisimman monipuolisesti ja avarakatseisesti, jotta sen luonne ja ominaisuudet opitaan tuntemaan. Uskon, että kaupunkinimistön tutkimus laajentaa ja kenties osin jopa muuttaa käsitystämme paikannimistöstä.

LÄHTEET

- AALTO, TIINA 2001: *Osoitteena Osmankäämintie: Vantaan Tikkurilan kasviaiheiset ryhmänimet*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2002: *Osoitteena Osmankäämintie: tutkimus eräästä ryhmänimistä*. – *Virittäjä* 106 s. 208–222.
- AALTONEN, MIA 2000: *Turkulaisten nuorten käyttämät rasistiset henkilönnimitykset*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- AINIALA, TERHI 1997: *Muuttuva paikannimistö*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 667. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2001a: Larussa vai Lauttasaarella — kaupunkinimistö tutuksi. – *Kielikello* 2 s. 9–11.
- 2001b: Paikannimistön keruun tavoitteet ja tulokset. – Kaija Mallat, Terhi Ainiala & Eero Kiviniemi (toim.), *Nimien maailmasta* s. 7–22. Kieli 14. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2002a: Urbana namn som namnkategori. – Terhi Ainiala & Peter Slotte (toim.), *Avgränsning av namnkategorier* s. 79–88. Rapport från NORNA:s tjugonionde symposium på Svidja 20–22 april 2001. Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken.
- 2002b: Vepski ja Umppari — torniolainen nimimaisema. – *Kielikello* 4 s. 27–28.
- AINIALA, TERHI – PITKÄNEN, RITVA LIISA 2002: Paikannimistötutkimuksen valinnat: etymologioista sosio-onomastiikkaan. – *Virittäjä* 106 s. 231–240.
- AINIALA, TERHI – KOMPPA, JOHANNA – MALLAT, KAIJA – PITKÄNEN, RITVA LIISA 2000: Paikannimien käyttö ja osaaminen — nimitaito Pälkäneen Laitikkalassa. – *Virittäjä* 104 s. 330–354.
- ANTTILA, TARJA 1988: *Hävyttömät paikannimet*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- BOERRIGTER, REINA 2002: Identity-reflecting business names. Introduction to a research project on modern Dutch urban toponyms. – *21st International Congress of Onomastic Sciences. Abstracts* s. 15. Uppsala: Uppsala Universitet.
- HEIKKINEN, TONI 2001: *Helsingin 2. normaalikoulun vuoden 1999 abiturienttien käyttämät epäviralliset paikannimet*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- HÖVILÄ, ELINA 2003: *Kokkolan suomenkieliset kadunnimet*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- HYTTI, SANNA 2001: *Espenaatilta Mosaan: Helsingin epäviralliset paikannimet ja niiden muuttuminen*. Praktikumtyö. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- JULKUNEN, EIIJA 1998: *Palokkalaisten käsityksiä tiennimistä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- JØRGENSEN, BENT 1999: Den urbane kulturs stednavne. – Mats Wahlberg (toim.), *Den nordiska namnforskningen: i går, i dag, i morgon* s. 247–253. Handlingar från NORNA:s 25:e symposium i Uppsala 7–9 februari 1997. NORNA-rapporter 67. Uppsala: NORNA-förlaget.
- 2002a: Storbyens stednavne. – *Språkbruk* 1/2002 s. 11–14.
- 2002b: Urban toponymy in Denmark and Scandinavia. – *Onoma* 37 s. 165–179.

- KARTTUNEN, KAARINA 1989: Stadi on hervoton pleisi. – Jouko Vesikansa (toim.), *Nykysuomen sanavarat* s. 148–164. Helsinki: WSOY.
- KIVINIEMI, EERO 1982: *Rakkaan lapsen monet nimet: suomalaisten etunimet ja nimervalinta*. Helsinki: Weilin+Göös.
- 1990: *Perustietoa paikannimistä*. Suomi 418. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 516. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KIVIPELTO, ELISA 1999: *Tiennimistä kylännimiin. Kurikkalaisten suhtautuminen ympäristönsä nimistöön*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- KOIVISTO, JOUKO 1997: Nimestään paikka tunnetaan. – Ilkka Nummela (toim.), *Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle* s. 286–293. JYY:n kotiseutusarja 33. Jyväskylä: Jyväskylän kaupunki.
- KORHONEN, TUULA 2001: *Joensuun kadunnimet*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopiston suomen kielen ja kulttuuritieteiden laitos.
- KORKALAINEN, KATJA 2002: *Kuopion epäviralliset paikannimet*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- LEHTINEN, AULI 2000: *Kana, Koeputki ja Kuparikypärä: opettajien lisänimien synnyn ja käytön tarkastelua*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- LEHTINEN, RAIIJA 1996: Abloy aukene! Lyhennesanoja asiattylin rajan molemmilta puolin. – Ritva Liisa Pitkänen, Helena Suni ja Satu Tanner (toim.), *Kielen kannoilla. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 20 vuotta* s. 76–89. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- LEVÄNEN, EIIJA 2002: *Korpilahden slangipaikannimet*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- MÄENTAKA, SAMULI 2001: *Turkulaisten taksinkuljettajien köllinimet*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- NA = *Helsingin II normaalikoulun paikannimikeruun aineisto, 1998*. Nimiarkisto, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- NUMMILA, NIINA 1996: *Siihimutteri ja Sulosääri: oppilas- ja opettajaköllit Karinaisten, Turun Kastun ja Turun läänin Kosken kouluyhteisöissä*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- NUOLIJÄRVI, PIIRKKO 1986: *Kieliyhteisön vaihto ja muuttajan identiteetti*. Tietolipas 100. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PAALANEN, JOHANNA 1992: *Kale, Kelpo ja Suudelniiilo: lempinimet yhteisössä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- PAIKKALA, SIRKKA 2000: Nimistönsuunnittelu kunnissa. – Sirkka Paikkala (toim.), *Kaavanimien hätäkaste. Nimistönsuunnittelu kunnissa 1999* s. 7–57. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja nro 113. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Suomen kuntaliitto.
- PAIKKALA, SIRKKA – PITKÄNEN, RITVA LIISA – SLOTTE, PETER 1999: *Yhteinen nimiympäristömme: nimistönsuunnittelun opas*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Suomen kuntaliitto.
- PARTANEN, KATRIINA 2000: *Kultapoju ja Saunapalvi: hevosten lempinimet ja nimeämistavat*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

▷

- PAUNONEN, HEIKKI 1980: Slangi. – *Otavan Suuri Ensyklopedia 16*. Helsinki: Otava.
- 1982: Suomen kielen sosiolingvistinen vaihtelu tutkimuskohteena. – Matti K. Suojanen ja Päivikki Suojanen (toim.), *Sosiolingvistiikan näkymiä* s. 35–110. Helsinki: Gaudeamus.
- 1994: Slangi nuorten puhekulttuurin edustajana. – Esitelmä AFinLAN kevätpäivillä 1994.
- 2000: *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii? Stadin slangin suursanakirja*. Helsinki: WSOY.
- PÄRES, LEENA 2001: *Kilpailu Espoon uusimman aluekeskuksen nimestä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- RAJANTI, TAINA 1999: *Kaupunki on ihmisen koti. Elämän kaupunkimuodon tarkastelua*. Paradeigma-sarja. Helsinki: Tutkijaliitto.
- RASKU, SEIJA 1987: *Riistaveden köllit*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- SEPPÄLÄ, TIINA 1999: *Toke, Muurahainen ja Tarzan: Aniksen joukkuekaverit. Turun Palloseuran jääkiekkoilijoiden lempinimet katsomossa ja kentällä*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- SJÖBLOM, PAULA 2002: Firmanamn som namnkategori. – Terhi Ainiala & Peter Slotte (toim.), *Avgränsning av namnkategorier* s. 89–100. Rapport från NORNA:s tjugonde symposium på Svidja 20–22 april 2001. Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken.
- SKL 2002 = *Suomen kielen laitoksen kevään 2002 tutkimuspäivän satoa. Kooste kuuden ryhmän raportista ja loppukeskustelujen pöytäkirjasta*. Julkaisematon raportti. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- SUOJANEN, MATTI K. 1967: Turun koululaisslangista. – *Sananjalka* 9 s. 50–67.
- 1982a: Koululaisslangista. – Maija Larmola (toim.), *Kouluikäisten kieli* s. 153–164. Tietolipas 88. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1982b: Sosiolingvistiikka — synkretistinen tieteenala. – Matti K. Suojanen ja Päivikki Suojanen (toim.), *Sosiolingvistiikan näkymiä* s. 7–34. Helsinki: Gaudeamus.
- Tutkimusohjelmamuistio: kaupunkitutkimus. – <http://www.aka.fi> 12.2.2003.

THE STUDY OF URBAN NAMES

The article examines the fundamental nature of urban names and proposes a set of goals, methods and research questions for the study of urban names in Finland. Urban names constitute a new research field in Finnish onomastics, which has hitherto focused mainly on rural names.

The study of urban names is concerned with both the official and the unofficial nomenclature. Unofficial names are those names in the urban environment that have no official status but are used by the inhabitants in their everyday speech. The study of urban names deals above all with socio-onomastic aspects: the use of names, knowledge of names and variation in names.

The writer examines the formation of names in the unofficial nomenclature. Unofficial names are secondary names if they are devised on the basis of an official name (e.g. *Lönnotinkatu* > *Lönkka*); other unofficial names are primary names describing particular places. Some names will include both primary and secondary features.

Unofficial urban names have many of the same features as slang. They may play with language, contain humour or irony, or be used to express different attitudes (e.g. the restaurant name *Humppahelvetti*; *humppa* 'name of a Finnish dance' + *helvetti* 'hell'). The function of an unofficial name is not, of course, solely to identify a place. Often they may be affectionate names or indicators of group identity.

The article also presents a number of possible research questions for this field of study. These include investigation of the extent and status of unofficial names in comparison with the official nomenclature, and there are also important questions regarding the giving and use of names. Who labels places with particular names and who uses the names? Are there differences in name usage from one group of people to another? What kind of attitudes and values are revealed in the unofficial urban nomenclature?

The writer notes that although the strongest research connection in the study of urban names is with the study of rural names, the field will nevertheless have to adopt research methods that differ to an extent, because of the particular characteristics and differences involved when dealing with urban names. Research on urban names can also be seen as part of the urban studies field. ■

Kirjoittajan osoite (address):

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus

Sörnäisten rantatie 25

00500 Helsinki

Sähköposti: *terhi.ainiala@kotus.fi*